

УДК 323.1(497.11:497.5)“19/20“

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6712021.5>

Оригинални научни рад

Дарио Кршић

Факултет политичких наука, Београд

УЛОГА ХРВАТСКИХ МИТОЛОГЕМА У ГЕНЕРИСАЊУ СРБОФОБИЈЕ: ХРВАТСКА КАО „ПРЕДЗИЋЕ ХРИШЋАНСТВА“ И СРБИ КАО „ВЛАСИ“

Сажетак

Многобројни су примери историјских конструката, који већ век и по служе идеологији „хрватског државног права“. Овај рад представља наставак разматрања најважнијих митологема уграђених у темеље националног идентитета Хрвата. Неке од њих, споменуте у прошлом броју овог часописа („Хрватска до Дрине“ и „Црвена Хрватска“), еволуирале су давно у фактоиде; уткане су у „колективно сећање“ хрватске нације и анатомију србофобије. Како би структура мржње била чвршћа, а великохрватске тежње оправдане, српски народ био је подвргнут дозирањем расистичкој погрди од стране истакнутих хрватских историчара, политичара и католичког свештенства у 19. и 20. веку. Упоредо с инструментализацијом историје, креиране су и предрасуде о крајишким Србима, који су преименовани у „посрбљене Влахе“: народ антрополошки помало стран и културно прилично удаљен од европске цивилизације. Нижерасно „славосрпско смеће“, како га назваше „очеви хрватске нације“, сметало је свеколиком напретку народа и државе откако се „дотепло“ у Хрватску, и почело се сматрати недостојним саживота с „правим људима духа хрватског“ – тобожњим „потомцима Гота“, Аријеваца, војника-освајача из древног Ирана. Срби, с друге стране, задобише епитет „сужањске пасмине“, којима Грци или Мађари „дадоше име“; постадоше „потомци мартолога“, у којима кипти „зло и рђа“, пљачкаши и робитељи „свете земље Хрватске“, „предзија хришћанства“. Нестанком османлијске претње, иако је вековима чинио највећи део крајишких војних трупа, српски народ представљен је као „влашки накот

зreo за секиру“, послушник „србијанских гегула“ и њихове „диганске династије“. Тиме је митоманисање, потпомогнуто хрватским научним и образовним институцијама, успешно завршило свој србомрзачки задатак: надахнуло је погром у три наврата за само стотину година. Међутим, индуковало је и кроатофобију, омогућивши на неодређено време „*circulus vitiosus*“ српско-хрватских конфликата.

Кључне речи: митологеме, србофобија, великохрватство, предзиђе хришћанства, Готи, Аријевци, Власи, разисам, погром.

ПОХРВАЋЕНИ СРПСКИ БАН И ХРВАТСКА КАО „ПРЕДЗИЂЕ ХРИШЋАНСТВА“

Иако важан политички чинилац у средњовековној хрватској бановини, Срби су у хрватској историографији прилично затомљени, а нарочито потоње заслуге крајишника у одбрани и изградњи савремене хрватске државе. У 12. веку Србија је била земља коју су Византинци сматрали својом провинцијом, премда су њена настојања да се избори за самосталност праћена оружјем и дипломатијом, потрагом за савезницима међу суседима. Белош Вукановић, син рашког великог жупана Уроша I, захваљујући родбинским везама с угарском династијом Арпада, стекао је титулу палатина краљевине Мађарске и бана Хрватске. Његова сестра Јелена Вукановић (*Iлона királyné*), удала се 1129. године за угарског принца и потоњег краља Белу II Слепог (*II. Béla*), за чије владавине је Белош постао херцег (лат. *dux*). У два наврата биран је за бана Хрватске: први пута од 1142. до 1158. године, а потом и 1163. године (Šišić 1944, 60-64). Као водећа политичка фигура тога времена у Славонији и Хрватској, остао је познат и по улози у настанку и јачању знамените племићке хрватске породице Шубића. Родоначелник „брибирских кнезова“, извесни Богданац (*Bogdaniz*), помиње се у историјским списима као „његов човек“ (Karbić 2004). У духу хрватског „повијесног романтизма“, током друге половине 19. века, негирање српске улоге у јачању и одбрани хрватских земаља, пре и током векова турске окупације, постало је уобичајено, па је чак и Белош Вукановић представљен искључиво као „славни хрватски бан Белуш“, за чије владавине се јавља „у Брибирској жупи Богданац, као старешина племена Шубић“ (Klaić 1897, 17). Занимљиво, не поставља се питање – ако је Богданац био Белошев витез од поверења, да ли је уопште

био родом из Брибира? Није упитна његова титула, нити осећање етничке припадности његових наследника, али у средњем веку високо племство постављало је себи блиске, познате људе, често родбински везане, у провинције којима би господарили. Иако историјска наука не би смела да трпи спекулације, у овом случају можемо се слободно запитати, а тиме и подстаћи историчаре на истраживање – имају ли Шубићи везе са српском властелинском породицом Субића? Попут још неких хрватских племениташких породица, ови брибирски кнезови славили су такође и крсну славу „Светог Ђуру“ (Св. Ђурађа), као и Котроманићи (Pavičić 1962, 34).

Мит који се нарочито угнездио у хрватску историјску и политичку мисао, везан је за представу Хрватске као искључивог „предзиђа хришћанства“ („*Antemurale Christianitatis*“), јединој правој утврди која је задржала продор Османлија у Централну Европу, чије бедеме су чували хрватски војници. Пошто се назив земље Хрватске, тј. њених остатака током турских похода, често спомињала у раздобљу између Крбавске и Мохачке битке (1493. и 1526. год.) у различитим писмима угарско-хрватске властеле и свештенства, вапајима за помоћ, говорима на концилима и пред европским племством, остао је утисак да су се након успостављања Војне крајине, борили против Турака искључиво Хрвати.¹ Међутим, све те референце у којима се спомињу муке Хрвата и „хрватских војника“ са Османлијама, како закључује и амерички балканолог Џон Фајн (*John Fine*), очигледно нису имале етнички карактер (Fine 2010, 149). Ипак, стајалишта да су Хрвати били главни чинилац одбране на овим просторима, често се проносе

1 Две, можда најрепрезентативније, противтурске јадиковке, у којима се Хрватска представља као „предзиђе хришћанства“ европском племству и римској курији, написали су хрватски великаши Бернардин и Крсто I Франкапан. У Нирнбергу 1522. године, Бернардин је пред немачким сталезима изнео хрватске муке: „Ја дођох пред вас, свијетли кнезови и славна господо, да вам живом ријечи навијестим колика погибао пријети од Турчина наприје Хрватској, а затим преко ње и нашим земљама у сусједству Хрватске и да вас особито на то сјетим да је Хрватска штит и врата кршћанства, да већ једном подате помоћ тој земљи, која, чему нема нигдје примјера, сама одбија турске навале све од онога дана када је Цариград пао. (...) Наш свијетли краљ Људевит, откад је изгубио свој најтврђи град Београд не може нас помагати нити бранити; Турчина се пак треба бојати јер је страшно осилио. (...) Ми нећемо просјачити онако као што сам ја видио у Риму да чине многи угледни и поглавити мужеви из Грчке, Мезије, Србије и Албаније. (...) Ако нас оставите без помоћи, једно ће се догодити од овога двога: или ће Хрвати примити понуде турске и тако се подложити, или ће оставити своју постојбину те се радије потуцати по свијету од немиле до недрага него да дођу у турско ропство“ (Gligo 1983, 343-344). Следеће године, његов син Крсто I обратио се папи Хадријану VI (*Hadrianus VI*): „Исто тако! Свети Оче! Хрватска је предзиђе или двор кршћанства, а нарочито пограничних земаља Корушке, Крањске, Истре, Фурланије и Италије. Исто тако! Свети оче! Од мог повратка у Хрватску зависит ће према одлуци Твоје Светости и свете апостолске столице или очајање (од чега нас Бог чувај) или нада Хрвата!“ (356-357).

и данас кроз школство и медије у Хрватској, што је нашло своје место и у светској историографској култури. Срби се, пак, од укидања Војне крајине, жигошу као неке „помоћне чете“ избеглих „оријенталаца“, православних „шизматика“, из освојених подручја бивше Византије, разнородног етничког порекла, углавном „мартолога“, који су „најрадије хватали људе, жене и дјецу, да их продаду у ропство турско“ (Horvat 1904b, 59).

Српско-хрватска „спирала сукоба“ отпочела је с померањем православних и католичких Срба у краљевине Славоније, Хрватске и Далмације за време отоманске најезде. Међутим, простори у којима су Хрвати и „Словинци“ претходно пребивали, постали су, након њиховог збега *terra deserta*. Срби, вољни да се боре, као и због изражене жеље да живе „у хришћанству“, одакле би наставили борбу против Османлија, досељавају се у опустеле пределе, или их силом доводе аустријске војне експедиције са територија које су окупирани Турци, јер им је потребан народ за обрађивање земље и обезбеђење границе. Након пада српске деспотовине, а потом и средњовековног босанског краљевства 1463. године, јужни и централни делови Хрватске остали су незаштићени. Одбрана је препуштена нижем хрватском племству с малобројним војницима у утврђеним пограничним областима. Крајем лета 1493. године, Османлије проваљују с лаком коњицом преко Уне и Купе у Штајерску, робећи Цеље и Птуј. Приликом повратка из Словеније за Босну, Турци пустоше и подручја данашњег Хрватског Загорја и Модрушу. Тадија Смичиклас је истицао да нико није заустављао Турке у пљачкашком походу и да је „срамота била, да је непријатељ овако лагачно могао преко наше земље јурити, као да никога код куће нема“ (Smičiklas 1882, 650). Хрватски бан Деренчин (Imre Derencsényi), премда одлучан да се супротстави турским јединицама, није наишао на одобравање хрватског племства. Према неким тврдњама радило се о погрешној процени бана у вези ратне способности његове војске. Зато су га, наводно, хрватски племићи одговарали од противнапада, плашећи се потпуног пораза, на шта им је он приговорио: „Ха, Хрвати, вазда сте били страшљивци!“ (Sakcinski 1868). Примедба бана подстакла је Хрвате да невољко прихвате борбу, тако да је Битка на Крбавском пољу отпочела 9. септембра 1493. године. Неславно окончана по хрватско-угарску војску, била је узрок расула Хрватског краљевства. Изгинули су челници многих хрватских племићких породица, попут Ивана Франкопана Цетинског, Јурја Влатковића, па и самог бана Деренчина, који је умро у турском заробљеништву. Страдало је око 10.000 војника, као и 70 свештеника и редовника, што је био

огроман губитак за средњовековну Хрватску (Horvat 1904a, 304-305). Бујице избеглица почеле су да се сливају ка Мађарској, Аустрији, Словачкој, Италији и другде.

Нетрпељивост према досељеним Србима је постепено потицана од стране католичког свештенства, али и угарског, аустријског и домаћег племства, јер су Срби одбацивали статус кметова, што је допринело лакшем манипулисању фобијама код преосталог аутохтоног становништва. Пошто су српски војници били незамењиви одбрамбени чинилац Војне крајине, аустријски двор је био принуђен да низом декрета и закона регулише питања поседа, обавеза и права крајишника, која су била далеко већа од права хрватских, тј. „словенских“ или „словинских“ житеља. Због ратних заслуга у борбама против Турака, Србима су додељиване од аустријских и угарских владара, од 14. до пред крај 18. века, разне привилегије, протекционалне дипломе, повластице, итд., које су им олакшавале положај у држави. Тако су Срби Вараждинског и Карловачког Генералата добили привилегије од аустријских staleжа 1578. г. на сабору у Бруку на Мури („*Bruker Libell*“), које је цар Фердинанд II (Ferdinand II Habsburg) проширио и потврдио преко Угарске дворске канцеларије 15. новембра 1627. Фердинанд II је 5. октобра 1630. године Србима у Вараждинском генералату (Копривничка, Крижевачка и Иванићка капетанија) издао чувени „Влашки статут“ („*Statuta Valachorum*“), „формалан земаљски устав“ за своју самоуправу у градским, судским и казним пословима, са својим кнезовима и судијама, које сам народ бира. „Влашки статут“ је искључивао утицај властеле и католичког свештенства на српске граничаре, што је фрустрирало „невлашко становништво“, домицилне „Словинце“, чиме се бавила хрватска историчарка Нада Клаић. Загребачки бискуп је већ средином исте године имао проблеме с тзв. „Предавцима“², зато што нису желели да му плаћају десетину. Жалио се извесном капетану Вехслеру (Wechsler) с молбом да им заповеди да се држе „дотадашњег обичаја“. Од капетана је бискуп добио негативан одговор, јер тај народ није желео да буде нити њему, нити господину грофу

2 Хрвоје Петрић уз Влахе и „Словенце“ или „Словинце“, наводи и „Предавце“, који су чинили једну од бројнијих скупова становништва Славонске крајине (Petrić 2014, 43-55). За сада историографија још увек није изнела потпуно прихватљиво решење које би објаснило значење речи „Предавац“, које се јавља у Винодолском законнику 1288. године у смислу „издајнице“ или „изневеритеља“. Стога се, према некима, ради о српском или хрватском живљу које је пребегло из крајева под управом Османлија, те је синоним за ускока. Потом, може бити речи о католицима који су из Босне дошли са Србима, или католичким становништву које је делило привилегије са Србима, или православним Србима који су прешли у католичанство, или Славонцима који су се добровољно предали Турцима да би били поштеђени од паљења и робљења, итд.

покоран, већ „да су у всем како и влашки синови привилегиати“, а да је „тому всему зрок проклети влашки народ“ (Klaić 1976, 163). Бискуп, видећи да не може ништа да уради по питању Предаваца, обратио се извесном Ђурају, српском војводи и судији у иванићком крају, где су постојали проблеми. Међутим, Ђурај му је одговорио молбом, која донекле осветљава неке од раних узрока српско-хрватских сукоба, јер показује улогу хрватско-славонских властелина и клера у потпиривању омраза. Српски војвода, између осталог, моли: „(...) да би нас ваше господство не бантувало и да би не би било буркања мед краином, него да би мировно и живили и пребивали (...) да би лашкех синов не било, пусте би краине биле, него се с ними краине бране и подпирају и они су како један чит (...) и то добро знате, ваше господство, да смо једна браћа, да они не могу през нас живи бити, какоти ни ми през них; тако немојте нас, ваше господство, бантувати ни буркати краине мед собу“ (Klaić 1976, 163). Фобије виших сталежа, уочава се, потицане су стрепњама од губитка власништва над земљом коју су Срби добили за насељавање, као и због њиховог одбијања да плаћају порезе племству чију власт нису признавали. Односно, како је даље тумачила хрватска историчарка Нада Клаић: „...настојања хрватске властеле да се Власи подложе њиховој јурисдикцији не разбијају се само на отпору крајишких заповједника него и Влада самих“ (145).

Колики је био бројчани однос досељених Срба у односу на домородачко становништво током образовања војне границе, и како су се одвијале етничке промене на простору од Драве до мора, види се на примеру Вараждинског генералата, „Словинске крајине“, тј. области коју су Срби звали „Вретанија“. У те пределе данашње северозападне Хрватске прве скупине Срба (не рачунајући војничке посаде које су дошле с Катариним Кантакузином Бранковић у 15. веку), долазе половином 16. века. Хрватски историчар Хрвоје Петрић пише: „Влашке скупине су најраније населиле лудбрешко подручје („*Rascianus*“). Вјеројатно су се ти процеси одвијали између 1542. и 1551. године. (...) Такођер је могуће претпоставити да су почетком 17. стољећа ‚њемачки‘, ‚талијански‘ и ‚влашки‘ (православни) војници чинили већину становника Копривнице. (...) Католици би око 1733. године, по процјени, имали удио од приближно 70%, а православни око 30%. Према томе може се видјети да је у раздобљу између 1610. и 1733. дошло до великих промјена у етноконфесионалном саставу становништва, а досељавањем католичког становништва знатно је смањен удио православног које је постало мањинским. (...) Како

видимо, стално је био присутан тренд повећања удјела католичког и истовремено смањења удјела православног становништва, које је од почетка XVIII. стољећа до краја XIX. стољећа пало с око трећине на око седмину пучанства“ (Petrić 2007, 270-299). Што се тиче стања с почетка 17. века, исти аутор каже: „Уколико се успореде ови подаци, онда се лако може закључити како су православни Власи представљали изразиту већину (преко двије трећине) на просторима на којима ће се формирати териториј Вараждинског генералата“ (Petrić 2011, 53). Односно, број Срба, како се види из таблица које је представио Петрић у свом потоњем раду, и наведених бројки из претходног рада, пао је са око 67,7% на 15% до почетка XX века. Да су ти подаци тачни, говоре и руски државни документи упућеним црквеним властима на подручју генералата, који у времену од 1651. до 1717. године „Вретанију“ називају „српском земљом“ (Долгова и др. 2009, 266–387).

Узроци овако великог смањења Срба су различити; нису само део економске политике власти, већ и конфесионалне, тј. радило се о верској нетолеранцији. Одлукама Сабора из 1548, 1550. и 1563. године, у Хрватској се није толерисала друга вера осим католичке, а иноверни нису могли имати непокретну имовину (Гавриловић 1993, 29–30). Био је то покушај да се православни Срби, али и други, попут приличног броја протестаната, чији број је такође растао, подстакну на прекрштавање.

Наиме, понеки домаћи научници сматрају да се изразита србофобија јавља код високог католичког клера два века пре него што ће епидемија омразе захватити шире хрватске слојеве. Често се, као докуметовани доказ, представља извештај управника загребачког бискупског поседа од 13. новембра 1700. године, Амброза Кузмића. Због упорног отпора српског становништва у околини Топуског, које није пристајало да им се наметну бискупске дажбине, у једном извештају он предлаже да би „Влахе“ требало „све поклати“. Свој став образлаже штетом коју праве „племенитом орсагу и царевој светлости“, те да од њих нити цар, нити држава, никада неће бити мирна (Dabić 1984, 27). Загребачки бискуп успео је да убеди аустријске власти да према „Власима“ спроведе репресивне мере, ради враћања старих црквених поседа и прихода из краја између реке Глине, Купе и Петрове горе. Крајишници су пружили отпор, нарочито житељи Кирина, Перне и Топуског, па је то становништво тешко страдало, што се види из писма глинског заповедника Фрање Делишимуновића, који је 15. априла 1701. године обавестио бискупа да су „Власи“ око Перне разбијени и растерани, а који су живи остали „купе се на своја кућишта“ (27).

Без обзира на овакав однос према српским крајишницима, њихов укупан број у Војној крајини, на првом савременом попису Аустријског Царства 1857. године, био је и даље приличан. Према чувеном аустријском статистичару и етнографу Черниху (*Karl Freiherr von Czoernig*) Србо-Хрвати (*Serbo-Kroaten*) чинили су 480.494 становника, од чега 36.400 војника, заједно са Словенцо-Хрватима (*Sloveno-Kroaten*), док је поред овог броја „чистих“ Срба било 310.964, од чега 25.000 војника (Czoernig 1857, 78). Дакле, „предзиђе хришћанства“ и половином 19. века чинио је углавном српски народ, бар што се тиче оних чије су границе чуване.

СРБИ КАО „ВЛАШКИ НАКОТ“

О етничком пореклу православних „Влаха“ на простору „хрватских земаља“, односно о „влашкој проблематици“, постоји обимна литература, која јасно доказује да је углавном реч о „рашком“, тј. српском народу. Ипак, низ хрватских историчара, етнолога и других аутора и истраживача (како пре стотину и педесет година, тако и данас), порицао је искључиво, па и делимично српско порекло „Влаха“, док највећи број избегава да се бави тим питањем, настављајући да „влаши“ Србе. То се чини пре свега из различитих разлога, вероватно да би се прикрила стварна бројност Срба, који су упорно одбијали да се похрвате још од друге половине 19. века, када су ти процеси добили свој замах, као и њихова улога у Војној крајини. Такав став ниподаштавања или омаловажавања неке националне мањине може да буде индикатор присутности социјално-психолошког феномена под називом – „народ порекла“. Према психоисторичару Ричарду Мороку, ради се најчешће о некој етничкој заједници, која је „по правилу бројна национална мањина или чак већински народ од којег води порекло доминантна етничка заједница“ (Mogrosc 2010, 11). Изразите фобије јављају се, дакле, код народа који води порекло од те „бројне националне мањине“, али је услед одређених историјских околности то „колективно сећање“ потиснуто, најчешће ако се ради о различитим вероисповестима. Похрваћивање је било накнадни, а некада и успутни процес уз прекрштавање, иако су многи Срби католици дуго чували сећање на своје етничке корене.

Матија Петар Катанчић, фрањевац и „први хрватски археолог“, један је у низу католичких Срба, „постхумно“ похрваћен, пре свега због његових научних домета. На измаку 18. века, у једном од својих најупечатљивијих радова, недвосмислено се оградио од хрватства, а у вези српског имена каже: „Веома је уобичајено је да наши Илири себе називају Србљима, не само они који живе у

Србији, него и у целом Илирику, па чак и Дацији, нарочито они који следе закон грчке цркве, а најпрепознатљивији су по томе што себе зову Србљи, Србљани“ (Katancsich 1798, 217-218). У вези свог порекла и о влашком имену каже: „Хрвати, ово причам по свом знању, нас Трачане Илире, који се од њих знатно разликујемо по дијалекту, све зову Власима“ (128). У продужетку књиге поново је нагласио да се „Срби грчког закона“ каткад погрешно називају „Власима“, истичући да су Рашани потомци Трачана (227), што имплицира да је и себе сматрао припадником српског народа.

Први до сада познати историјски споменик у Хрватској, који упућује на истозначност етнонима „Влах“ и „Србин“, потиче из 1538. године, тачније из писма цара Фердинанда I (*Ferdinand I*), хрватском бану Петру Кеглевићу од 6. новембра, када је организована скупина Срба прешла на аустријску страну и населила се у области Жумберка, на хрватско-словеначкој граници. Пресељеници су добили извесне привилегије, а од њих и њихових капетана и војвода очекивала се верност и војно служење цару „за добро целокупне хришћанске заједнице“. Обећано им је и да ће у току 20 година „без икаквог плаћања пореза и било какве закупнине, обрађивати земљу (...), примати сав урод и приход с те земље (...) све што из руку Турака добију и заплене, све има да припадне самим тим Рашанима (Србима)“ (Гавриловић 1993, 21).

Радослав Грујић у „Апологији српскога народа у Хрватској и Славонији“ објашњава: „По томе ове славенизиране Влахе романскога порекла ваља добро разликовати од такозвани Влаха, који беху прави Срби и српског порекла, као што их разликују и историјски споменици; јер оне прве досељенике у Хрватску и Далмацију, током XIV и XV века називају ти споменици искључиво само: *Volachi, Vlachi, Valaci, Olachi, Murlachi, Morlachi u Morolaci*, дочим за ове потоње такозване Влахе или Србе споменици често кажу: *Valachi sive Rasciani, Rasciani vulgo Valachi, Morlachi o Serviani*, па штавише доста често и само: *Serviani seu Rasciani*, или само *Serviani* и само *Rasciani*“ (Грујић 1989, 54).

Један од најутицајнијих хрватских историчара Фердо Шишић, у књизи „Хрватска повијест“ из 1908. године, у обимној фусноти концизно објашњава термин „Влах“, као и изворе који потврђују српско порекло овог етноса. На почетку каже: „У споменицима XVI., XVII. и XVIII. вијека наводе се из Босне досељени Срби редовито под именом Власи (*gens Valachorum, das walachische Volk*)“ (Šišić 1908, 162).

Што се тиче аутора који нису с ових простора, цењена су дела ученог језуите Николауса Нилеса (*Nikolaus Nilles*), који владику

Симеона Вретању назива епископом свих „Срба унијата“ (Nilles 1885, 1058), а не „Влаха“, те из извора које је прикупио дознајемо и да су „рашка деца“ (750), која су насилно била католичена, бежала из паулинске цркве у Крижевцима. Данас се у том месту налази катедрала Пресветог Тројства, седиште бискупије за све гркокатолике у Хрватској, потомке Срба и Русина.

У 19. веку, нарочито од 1848. године, када се буди дух хрватског национализма, рађају се и први прави креатори србофобије и емитери хрватских митологема. Међу њима свакако предњаче праваши, „очеве домовине“ и идеологије „хрватског државног права“ – Анте Старчевић и Еуген Кватерник. Родоначелник савременог концепта србофобије и хрватског расизма, Старчевић, тврдио је да Хрвати имају посебне проблеме с народима који више и нису Срби, већ нека „бастардизована“ гомила, србизовани Власи, Роми, Шиптари и други „инфериорни народи“. Срби ће, осим „сврабежа“, за њега бити и „свиње“ које се налазе на старом грбу Трибала, као и „сужањска пасмина“ (Starčević 1868, 23), разбојници који се од средњег века „клатиаху по Херватској“ (Starčević 1876, 28), „Смрадосрби“ (Starčević 1893, 22), „живо смеће“ (58), али и „гнусна ропска створења“, „влашки накот“, „накот зрео за секиру“, „продане мешине“, „псета аустријска“, „Цигани“, „шизматичи“, „Бизантинци“, „дотепенци“, итд.

Уверавао је своје следбенике да су Србима надимак „Влах“ наденули Хрвати, када су у некој измаштаној славној прошлости, освајали источне делове Балкана (Starčević 1876, 28). Све што су истакнути страни историчари, антрополози, етнографи, географи, путописци и други аутори писали о српском народу, он је довео у питање, преиначио, изобличио и извргнуо руглу. Своју србомржњу исказивао је на сијасет начина: негирајући им историју и историјска права на просторе које насељавају, омаловажавајући војни значај Срба у борбама против Турака и других освајача, подругујући се њиховом изгледу и етничком пореклу, ружећи српски етноним, а хрватио је и неке српске знамените личности, па и читаве династије. Тако се, по њему, са царем Душаном Силним угасио „последњи трак прејасне династије Неманићах“, а у Боју на Косову „Милош Кобилић показа се Херватом“ (28). Нарочити замах његов расизам добија у времену након прекомпозиције Хабзбуршке монархије у Аустроугарску 1867. године, када су Краљевина Хрватска и Славонија дефинисане као аутономне краљевине у угарском делу монархије. Стога се та година може сматрати једном од битних жижа „српско-хрватске спирале сукоба“. Старчевић штампа књижицу „Име Срб“ (1868), у којој „промишља“ о коренима тог

етнонима, проналазећи га у „болести“ из неких давних времена, када су Срби били „сербиви“ тј. „сврабљиви“, или „губави“ (Starčević 1868, 18-20).

Хрватски страхови, из којих је рођена омраза као одбрамбени механизам (ако се искључе страни фактори у потицању фобија), побуђени су и све значајнијом економском улогом Срба у друштву, а тиме и у Хрватском сабору. Наиме, током заседања у јуну и јулу 1848. године, српски представници су чинили тачно половину свих присутних, тј. 52 од 104 заступника, углавном из редова трговаца, граничара и интелигенције (Гавриловић 1981, 101).

Иво Пилар, утемељитељ хрватске геополитике, првих деценија XX века писао је под псеудонимом „Зидланд“ и „Лихтрегер“, дорадио је србофобични старчевићевизам и наставио с његовом емисијом. Књига „Јужнословенско питање и Светски рат“, коју је први пута објавио 1918. године, у размаку од неколико деценија доживела је четири издања – два на хрватском и два на немачком. У том геополитичком, историјском и расистичком делу, Србе је описао као народ разбојника, којем су кроз повест својствена „опортуна политика колебања“, „политика женидбе“ и „политика заваривања“ (Südland 1918, 119). Иако је признавао чињеницу да је хрватска нација мешавина више етничких, па и расних компоненти, тврдио је да превладава готско-иранско-словенска. С друге стране, Срби су, по њему, словенско-балканско-романска етничка комбинација, склона пљачки и трговини. Стога он подвлачи да је читава српска политика према Аустроугарској „само један велики разбојнички поход“, и ако се саставе Румунија и Србија, „тај пар *nobile fratrum*“, могуће је препознати „разбојнички нагон заједничког прародитеља, балканског пастирског номада“ (345).

Познато је да су хрватски митотворци своје расистичке и мегаломанске ставове поткрепљивали Порфирогеновим „Списом о народима“. У глави 31. тог дела пише да име „Хрвати“ на старословенском језику значи „они који имају много земљишта“ (Moravcsik, Jenkins 1967, 147). Такође, у истом спису стоји да „Срби на језику Ромеја значи робови, па се и ропска обућа обично назива сербула, а реч цербулијани означава оне који носе јефтину и сиромашну обућу“ (153). Порфирогенит је, са чим се слажу савремени истраживачи средњовековног Балкана, из непознатог разлога, заменио значење српског етнонима са сличном речју – себар – која се тада у српском друштву користила за именовање потчињених сталежа, некога ко није властелин, свештеник или грађанин приморских градова, а таквих, који су припадали претежно сељачком слоју, било је највише у држави.

Ипак, Порфирогенитова етимолошка опаска постала је предметом спорења од стране многих историографа, лингвиста и других научника. Већина их је одбацила могућност да је етимолошки корен српског имена везан за реч „слуга“, пре свега због тога што сâм Порфирогенит претходно тврди да Срби на Балкану воде порекло од Срба на северу (који тада још живе у Белој Србији или Бојки), где им Византинци нису били господари. У сваком случају, Порфирогенита су у сврху унижавања Срба и српске историје, најчешће користили идеолошки следбеници Анте Старчевића. С друге стране, Матија Петар Катанчић још у 18. веку оштро је оповргавао Порфирогенита у вези етимологије српског имена. Сматрао је да је византијски цар написао „глупост“ (лат. „*Nugae!*“), те да су Срби свој назив донели из земље Бојки, односно – Беле Србије, која се и помиње у спису (Katancsich 1798, 216).

По укидању Војне крајине, када њени западни делови улазе у састав Краљевине Хрватске и Славоније, која је тада обухватала највећи део данашње централне Хрватске, целу Славонију и цео Срем, долази до даље експанзије србофобије. Први физички обрачуни са Србима на простору Краљевина Хрватске и Славоније догодили су се 1892, 1895, 1899. и 1902. године. Јуна 1899. године, приликом прославе педесетогодишњице књижевног рада Јована Јовановића Змаја, који је у Загреб дошао по препоруци српске владе у Београду, како би утицао на помирење Срба и Хрвата, Франковци су приредили демонстрације, а свој бес усмерили су на српску цркву, парохијални дом и основну школу. Очевидац догађаја био је српски композитор Јован Пачу, који је записао 26. јуна: „(...) руља Хрвата у друштву са католичким попом баца (се) и на мушке и женске поквареним јајима и каменицама. Такво једно јаје требао је добити и Змај, као што је добио професор Сандић. (...) Већ сам ти у пређашњем писму писао да су сви хрватски листови у напред пујдали и дражили Хрвате на демонстрације. Свашта су учинили, само да прославу осујете. (...) Цео дан је навалјивала руља нарочито на Босанце и попове довикујући им ‚влашки накот‘ и ‚влашки поп‘. (...) А кад ме питаш, зашто је све то било, одговор је кратак. Једино и само због тога, што су се Срби усудили приредити српску прославу у Загребу“ (Крестић 1995, 351-352).

Године 1902. часопис „Србобран“ из Загреба преузео је чувени, прилично национално обојени чланак Николе Стојановића, због чега је дошло до масовних и насилних противсрпских демонстрација у Загребу. Након „уводних“ србофобичних групних немира који су погађали „правашки“ Загреб, десили су се 1, 2. и 3. септембра 1902. године други велики немири, „Загребачка вартоломејска ноћ“, када

је руља предвођена франковцима, а у извесној мери заштићена влашћу, три дана разарала продавнице, српске станове и установе у Загребу, бацајући имовину на улице и спаљујући њихову робу. У нередима је теже и лакше рањено око стотину лица. Изгреди су се проширили на Карловац и Славонски Брод, мада су били мањих размера. Константин Брадваровић, новинар, протумачио је ширим масама дешавања у Загребу, подсећајући да хајка против Срба „није нова“, да годинама траје и „из године у годину све је оштрија, све је отворенија бивала“, у хрватским школама учило се о „великој јединственој Хрватској“, у народу „проповедао је језуитизам то исто“, увек се за Србе говорило да су „влашки накот“, „грчко источњачки одрод“, „изроди који сметају остварењу свију жеља хрватских“, они су „хрватски највећи непријатељи“ (Bradvarović 1902, 4). Био је то увод у погром Срба, изазван од стране митоманских политичких вођа и клера, који ће се наставити „Велеиздајничким процесом“, ратним злочинима и *демоцидом* у Првом и Другом светском рату, да би свој епилог добили масовним прогоном током Грађанског рата у Југославији.

МИТ О ГОТСКОМ И ИРАНСКОМ ПОРЕКЛУ ХРВАТА

Уз општеприхваћену „словенску теорију“, у хрватској историографији у оптицају је, као и код Срба, такође неколико алтернативних хипотеза: „алтајско-источњачка“, „готско-германска“ и „иранска“. Класичној „словенској“ блиска је у хрватској науци и „аутохтона словенска“, према којој су антички становници Далмације и Паноније били Словени, тј. Хрвати староседеоци. Хрватско-словенска теорија потиче из друге половине 19. столећа, а зачетник јој је Фрањо Рачки. Односно, корени јој сежу у 17. век, до Ивана Лучића који у делу „О краљевству Далмације и Хрватске“ прихвата Порфиригенитова извешћа о досељењу Хрвата из крајева савремене Пољске, критички одбацујући наводе о готском пореклу Хрвата.

Свакако, једна од најпопуларнијих теорија у хрватским националистичким круговима јесте „готско-германска“, која се искључиво позива на два средњовековна извора: „Летопис попа Дукљанина“ из XII века и „Историју салонитанских и сплитских надбискупа“ из 1266. године Томе Архиђакона (*Thomas Archidiaconus Spalatensis*). Према његовом казивању, које је слично „Летопису попа Дукљанина“, из предела Немачке и Пољске дошли су Готи под водством извесног Тотиле, а с њим „седам или осам“ родова, разрушивши град Салону и опљачкавши Далмацију.

Племенима која су се називала Линготима, свидела се земља која се пре тога звала Куреција (по племену Курета), односно Хрватска. Тома даље наводи: „Оставши тамо почели су да тлаче домаће становништво и сурово га покоравају под своју власт. Хрватска је брдовита покрајина, која се налази на северној граници Далмације. Од давнина се тај крај зове Куреција, а народи који се сада називају Хрватима, некада су имали име Курети или Корибанти (...) Измешали су се ти народи и постали један народ који је имао сличан начин живота, обичаје и један језик. (...) Многи су их називали Готима и исто тако Словенима према посебном имену оних који су дошли из Пољске или Чешке“ (Spalatensis 2006, 37-38). Дакле, по тој теорији, придошло ратничко становништво помешало се са староседеоцима, те су тако настали Хрвати које Тома Архиђакон познаје у свом времену. Проблем је што су чињенице које је Тома изнео временски неподударне: ратовање Тотила и Римљана десило се у VI веку, а разарање Салоне од стране Словена догодило се у VII веку. Што се тиче Срба, Тома Архиђакон појашњава како је Дукља добила име, као и у чијем поседу се налази та „склавинија“ у његово време: „У земљи Гета, која се сада зове Србија или Рашка, дао је поред неке воде саградити град који је по својему имену назвао Диоклеја“ (Spalatensis 2006, 20).

Свакако, „готско-германска“ теорија о пореклу Хрвата свој посебан значај имала је у Независној Држави Хрватској. Здушно ју је заступао Керубим Шегвић, бивши фрањевац, филозоф, археолог, историчар и праваш, родом из Сплита, који је због проушташких идеја погубљен од стране комунистичког режима 1945. године. Тврдио је да етноним „Хрват“ има своје извориште у старогерманској речи „хрот“, што значи „победа“ или „слава“. Његове идеје подржавао је национал-социјалиста Стјепан Бућ, по којем су Лику током сеоба населили Хрвати, „владајуће племе“ готско-германског порекла, из Северне Европе, али је временом хрватску земљу онечестила „славо-српска раса“ номадско-балканских корена (Bartulin 2014, 118-119). У савременом добу поборник ове хипотезе је Иван Мужих, правник и историчар, који пише: „Хрватска владарска имена, посебно она забиљежена на каменим натписима, често имају германски (готски) завршетак на –мер (–мереис). У литератури превладава врло старо схваћање о германском подријетлу завршетка –мер у славенској антропонимији. Владарска имена с наведеним завршецима и у Хрвата потјечу из германске баштине и то највјеројатније оне у Гота, од којих се могла проширити међу владаре разних славенских држава. Да су завршетци очито германског постања очитује се и из

тога да се нека имена хрватских владара уопће не могу тумачити у хрватском смислу“ (Муџић 2011, 50).

На хрватску (као и на српску) расистичку мисао, утицали су француски и немачки теоретичари, који нису били превише ненаклоњени Словенима, попут Пола де Лагарда (Paul de Lagarde), чије проповеди су биле прожете сновима о немачком царству, тј. доминантној улози Немачке у Европи и њеном експанзијом у свим смеровима. Сањајући о подизању огромне Немачке на рачун других народа, Лагард је тврдио да су сви они, уз изнимку Германа и Јужних Словена, „политички без вредности (...) материјал за ново обликовање Германа“, те када би „што пре пропали“, било би боље за Европу (Супек 1973, 170). Потом, ту је и Хјустон Стјуарт Чемберлен (*Houston Stewart Chamberlain*), један у низу европских расних теоретичара, који су обележили антрополошку, социолошку и политичку мисао до прве половине 20. века, који се бавио и Балканцима. Чемберлен није толико у обзир узимао боју коже, косе и очију, или облик лобање и висину, као критеријуме којима се одређује раса, већ искључиво „психолошке показатеље“ – дух и морал. Говорио је о божанској мисији Немачке, снажно утичући на Адолфа Хитлера (*Adolf Hitler*). Словене је сврставао у германску скупину европских народа, а нарочито се дивио изгледу народа у Босни, Црногорцима и јуначкој епској поезији Срба (Chamberlain 1912, 559-562). Наравно, као што је већ претходно истицано, становници Босне, Црногорци, па и добар део Срба из Србије, од стране хрватских националиста и расиста, сматрани су делом хрватског националног корпуса.

Вјекослав Клаић, бивши семенишарац, по многим истраживачима водећи хрватски националистички историчар и идеолог, тврдио је да је „право национално име“ за све народе од Истре до Бугарске некада било хрватско. Српско је, за њега, тек „племенско“, односно „сваки Србин јесте Хрват“, али „Хрват није Србин“ (Goldstein 1995, 26).

„Иранска теорија“, која већ врло дуго има прилично следбеника међу хрватском интелигенцијом, деценијама покушава да потисне „словенску теорију“ из службене хрватске историографије. Осим „Танајских плоча“, повесничари у Хрватској користили су лингвистичку везу имена цивилизације Сарасвати с каснијим авестијским именом „Харахваити“ (*Harahvaiti*). Поврх тога, овакве хипотезе уживају значајну подршку индијских и америчких санскритолога. Најзначајнијом се сматра чињеница да сачувани уломци дешифрованог писма цивилизације Сарасвати сведоче о постојању народа Харахвати (*Harahvati*). Затим, у првом и

најстаријем делу Зенд-Авесте званом „Видеват“ или „Венидад“ (*Vendidād*), бог Ахура Мазда (*Auramazdā*) се обраћа Заратустри (грч. Ζωροάστρης), централној личности зороастризма, и поручује му да је створио шеснаест „перфектних земаља“, међу којима и Харахваити (*Harahvaiti*), у којој присталице иранске теорије виде прадомовину „прото-Хрвата“. Хрватска историографија неретко родоначелника свог народа проналази у самој Зенд-Авести, пошто се отац Заратустре звао Аурват (Боусе 1975, 269-270). Већина историчара дели мишљење да је први поуздани спомен етнонима „Хрват“ из 852. године забележен на тзв. „Трпимировој даровници“, где се он назива „кнезом Хрвата“ (лат. „*Tirpimir dux Croatorum*“), а његова земља „Краљевством Хрвата“ („*Regnum Croatorum*“). Но, неки истакнути медиавелисти оспорили су и њену изворност, попут академика Луја Маргетића: „Исправа, у облику у којем је сачувана, није аутентична. То се може закључити из њезине форме и садржаја. (...) Како је претпоставка да је Трпимир живио пуних осам година у незнању да талијански краљ није Лотар, посве неприхватљива, преостала би евентуално теза да је Трпимирова исправа каснија кривотворина, састављена тако немарно, да је чак и та датација евидентно погрешна. (...) А управо је то случај с Трпимировом исправом која је сачувана само у непоузданом пријепису из 1568. године“ (Margetić 2004, 2-5).

Поклоници „иранске теорије“, који су такође нарочито пропагирани несловенске корене у време Независне Државе Хрватске (Bartulin 2014, 183-185), ослањају се и на многе друге изворе. Иво Голдштајн у вези „иранске теорије“ закључује: „Јесу ли Протохрвати били иранојезично племе које је накнадно пославењено, или су преци Хрвата већ у прадомовини били Славени који су потом прихватили иранско име, вјеројатно се неће никада утврдити“ (Goldstein 1995, 26).

Савремена генетска истраживања, наравно, побијају везе савремених Хрвата с древном Персијом, посебно у оним местима где је хрватство ухватило највише корена последњих 130 година – Западној Херцеговини, Босни, Далмацији, Лици, Банији, Кордуну и Славонији. На тим подручјима, Хрвати су углавном домицилног, „илирско-словенског“ порекла, на што указује висок проценат „И-хаплогрупе“ (Perićić и др. 2005, 1964–75), што их чини потпуно сродним народом са Србима и Бошњацима, те се може говорити о нацијама истог корена.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА ПОГРОМА

У распиривању србофобије главну ролу имали су подстрекачи из миљеа историјске науке и политике код којих се јавила снажна германофилија: плод дуготрајне германизације Хрвата. Премда свесни вековног сужањства, хрватски политички прваци, исполитизовани историчари, геополитичари, етнографи и други, почели су да се поистовећују с германским освајачима и стварају митологеме о некаквој древној хрватској слави, која је наставила да цвета и у време Војне крајине, чије бедеме је чувао искључиво хрватски војник. У психолошкој науци овај концепт представила је Ана Фројд (*Anna Freud*), описујући неуротике који покушавају да се изборе с дисфункционалним породицама у којима су одрасли. У немогућности да искажу свој бес, почињу да доживљавају себе као „непријатеља“. Сличан механизам домишља и психоисторичар Ричард Морок, који га уочава и на колективном нивоу – нацији (Morrok 2010, 11). Неки вођа, закључује Морок, „уједно и демагог, по правилу служи као подстрекач“, који бира тзв. „отровне посуде“ (нпр. нека национална мањина) и рационализује њихов погром. „Изасланици“ су они који заправо учествују у злочину, а то може бити нека „угњетена група људи којој прогон неке друге, још више угњетене заједнице, причињава психолошко задовољство“ (Morrok 2010, 13).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Долгова, Светлана, Е. Иванова, А. Турилов, Т. Суботин-Голубовић. 2009. *Москва – Србија, Белград – Русија: Сборник докумен- тов и материјала, Т. 1: Обществено-политическе везе XVI-XVIII вв.*, Москва–Белград: Архив Србије/Главное архивное управление города Москвы/Федеральное архивное агентство/Российский государственный архив древних актов.
- Гавриловић, Славко. 1993. *Из историје Срба у Хрватској, Славонији и Угарској (XV-XIX век)*. Београд: Филип Вишњић.
- Грујић, Радослав М. 1989. *Апологија српскога народа у Хрватској и Славонији*. Београд: Просвета/Баштина.
- Гавриловић, Славко. 1981. „Срби у Хабсбуршкој монархији од краја XVIII до средине XIX века“. У *Историја српског народа*, Књ. 5. Св. 2: 5-106.
- Крестић, Василије. 1995. *Историја Срба у Хрватској и Славонији 1848-1914*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Супек, Руди. 1973. *Друштвене предрасуде: социјално-психолошка разматрања*. Београд: Радничка штампа.

- Bartulin, Nevenko. 2014. *The Racial Idea in the Independent State of Croatia: Origins and Theory*, Leiden/Boston: Brill.
- Boyce, Mary. 1975. *A History of Zoroastrianism*. Leiden/Köln: E. J. Brill.
- Bradvarović, Konstantin. 1902. *Arnautluk u Zagrebu*. Novi Sad: Srpska štamparija Dra Sv. Miletića.
- Chamberlain, Houston Stewart. 1912. *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts*. München: Verlag von F. Bruckmann.
- Czoernig, Karl Freiherr von. 1857. *Ethnographie der Oesterreichischen monarchie*. I Band. Erste Abtheilung. Wien: K.-K. Hof- und Staatsdruckerei.
- Dabić, Vojin S. 1984. *Banska krajina (1688-1751)*. Beograd/Zagreb: Istorijski institut u Beogradu/Prosvjeta.
- Fine, John V. A. (Jr.). 2010. *When Ethnicity Did Not Matter in the Balkans: A Study of Identity in Pre-Nationalist Croatia, Dalmatia, and Slavonia in the Medieval and Early-Modern Periods*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Gligo, Vedran. 1983. *Govori protiv Turaka: Orationes contra Turcas*, Split: Logos.
- Goldstein, Ivo. 1995. *Hrvatski rani srednji vijek*. Zagreb: Novi Liber/Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Horvat, Rudolf. 1904a. *Povjest Hrvatske*. Petrinja: Tiskara Dragutina Benka.
- Horvat, Rudolf. 1904b. *Pripovijesti iz hrvatske povijesti*. Zagreb: Društvo Sv. Jeronima.
- Karbić, Damir. 2004. „Šubići Bribirski do gubitka nasljedne banske časti (1322).“ U *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Vol. 22: 1–26.
- Katancsich, Math. Petro Pannonio. 1798. *De Istro eiusque adcolis commentatio: in qua autochtones Illyrii ex genere Thracio advenae item apud Illyrios a primis Rerumpublicarum temporibus ad nostram usque aetatem praesertim quod originem linguam et literaturam eorumdem spectat deducuntur*. Budae: Typis regiae Universitatis Pestinensis.
- Klaić, Nada. 1976. *Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u 16. i 17. stoljeću*. Beograd: Nolit.
- Klaić, Vjekoslav. 1897. *Bribirski knezovi od plemena Šubić do god. 1347*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Margetić, Luj. 2004. „Krsni list hrvatske države (Trpimirova darovnica) i međunarodni položaj hrvatske države narodnih vladara.“ U *Starine*. Knjiga 62: 1–40.
- Moravcsik, Gyula, Jenkins, R. J. H. 1967. *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*. Dumbarton Oaks: Center for Byzantine

Studies.

- Morrock, Richard. 2010. *The Psychology of Genocide and Violent Oppression: A Study of Mass Cruelty from Nazi Germany to Rwanda*. Jefferson: McFarland & Co.
- Mužić, Ivan. 2011. *Hrvatska povijest devetoga stoljeća*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.
- Nilles, Nikolaus. 1885. *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis in terris coronae Sancti Stephani*. Oeniponte: Typis et sumptibus Feliciani Rauch.
- Pavičić, Stjepan. 1962. „Seobe i naselja u Lici.“ U *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, Antropogeografska istraživanja III. Knj. 41: 5–330.
- Perićić, M., L. B. Lauc, I. M. Klarić, S. Rootsi, B. Janićijević, I. Rudan, R. Terzić, I. Čolak, A. Kvesić, D. Popović, A. Šijački, I. Behluli, D. Đorđević, L. Efremonska, Đ. D. Bajec, B. D. Stefanović, R. Villems, P. Rudan. 2005. „High-Resolution Phylogenetic Analysis of Southeastern Europe Traces Major Episodes of Paternal Gene Flow Among Slavic Populations“, *Molecular Biology and Evolution*, Vol. 22: 1964–75.
- Petrić, Hrvoje. 2011. „Pokušaj rekonstrukcije ukupnog broja stanovnika Varaždinskog generalata i Križevačke županije od kraja 16. do početka 18. stoljeća“, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, Vol.10, No.19: 45–57.
- Petrić, Hrvoje. 2014. „Predavci – Prilog poznavanju podrijetla stanovništva.“ U *Cris : Časopis Povijesnog društva Križevci*, Vol. XVI. No.1: 43–55.
- Petrić, Hrvoje. 2007. „Prilog poznavanju etnokonzfesionalnih promjena u Podravini u XVII. stoljeću“, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, No. 18: 277–300.
- Sakcinski, Ivan Kukuljević. 1868. „Kratka ljetopis hrvatski Ivana Tomašića malobraćanina.“ U *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, ur. Ivan Kukuljević Sakcinski, 3-34. Zagreb: Društvo za jugoslavensku povjestnicu i starine.
- Smičiklas, Tade. 1882. *Poviest hrvatska I*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Spalatensis, Thomae Archidiaconi. 2006. *Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum*. Budapest/New York: Central European University Press.
- Starčević, Ante. 1868. *Ime Serb*. Zagreb: Slovi Karla Albrechta.
- Starčević, Ante. 1893. *Najnovija davorija*, Zagreb: Tiskom Antuna Scholza.
- Starčević, Ante. 1876. *Pasmina slavoserbska po Hervatskoj*. Zagreb: Tisak Lav. Hartmána i družbe.
- Südland, L. 1918. *Die südslawische Frage und der Weltkrieg*. Wien: Manz Verlag.

Šišić, Ferdo. 1908. *Hrvatska povijest. Drugi dio: od godine 1526. do godine 1790.* Zagreb: Matica hrvatska.

Šišić, Ferdo. 1944. *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića: 1102-1301.* Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Dario Kršić*Faculty of Political Science, Belgrade*

THE ROLE OF CROATIAN MYTHOLOGEMS IN GENERATING SERBOPHOBIA: CROATIA AS „THE BULWARK OF CHRISTENDOM“ AND SERBS AS „VLACHS“

Resume

There are many examples of historical constructs, which have been serving the ideology of „Croatian state law“ for centuries. This paper is a continuation of the consideration of the most important Croatian mythologems that have served as building blocks of the national identity of Croats. Some of them, mentioned in the last issue of this magazine („Croatia to the Drina“ and „Red Croatia“), have long since evolved into factoids; they are woven into the „collective memory“ of the Croatian nation and the anatomy of Serbophobia. In order for the structure of hatred to be stronger, and for the Greater Croatia aspirations to be justified, the Serbian people were subjected to dosed racist insults by prominent Croatian historians, politicians and Catholic clergy in the 19th and 20th centuries. Along with the instrumentalization of history, prejudices were created about the Krajina Serbs, who were renamed „Serbized Vlachs“: a people anthropologically a little strange and culturally quite distant from European civilization. The inferior „Slavo-Serbian garbage“, as the „fathers of the Croatian nation“ called it, hindered all the progress of the people and the state since it „got“ to Croatia, and began to be considered unworthy of coexistence with „real people of the Croatian spirit“ – the so-called „descendants of the Goths“, Aryans, soldiers-conquerors from ancient Iran. Serbs, on the other hand, acquired the epithet „slave breed“, which the Greeks or Hungarians „named“; they became the descendants of martolos, in whom „evil and rust“ boiled, robbers and slaves of the „holy land of Croatia“, „Bulwark of Christendom“. With the disappearance of the Ottoman threat, although for centuries they made up the largest part of the Krajina military troops, the Serbian people were presented as „Vlachs being ripe for an ax“, the henchmen of „Serbian swarthy savages“ and their „gypsy dynasty“. Thus, mythomania, aided by Croatian scientific and

educational institutions, successfully completed its Serb-hating task: it inspired persecution on three occasions in a period of only a hundred years. However, it also induced Croatophobia, enabling indefinite „circulus vitiosus“ of Serbo-Croatian conflicts.

Keywords: mythologems, Serbophobia, Greater Croatia, Bulwark of Christendom, Goths, Aryans, Vlachs, racism, pogrom.

* Овај рад је примљен 1. фебруара 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2021. године.